

HÖGSTADIEELEVER OCH SVERIGES NATIONELLA MINORITETSSPRÅK – KÄNNEDOM OCH ATTITYDER

Avancerad nivå
Pedagogiskt arbete

Erik Tordsson
Mona Motiei

2019-LÄR7-9-A02

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Ämneslärarutbildning för grundskolans årskurs 7-9: svenska, engelska, svenska som andraspråk

Svensk titel: Högstadiel elever och Sveriges nationella minoritetsspråk – kännedom och attityder

Engelsk titel: Upper secondary students and Sweden's national minority languages - knowledge and attitudes

Utgivningsår: 2019

Författare: Erik Tordsson och Mona Motiei

Handledare: Anita Norlund och Lillemor Adrianson

Examinator: Helena Bergmann och Mikael Jensen

Nyckelord: minoritetsspråk, kännedom, attityd, årskurser

Sammanfattning

Inledning

Med minoritetslagens inträde 2010 skapades debatt om minoriteternas ställning i samhället. I läroplanen som utgavs 2011 står det att elever i mellan- och högstadiet ska få kännedom om Sveriges nationella minoriteter och deras språk.

Syfte

Syftet är att bidra med kunskap om högstadiel elevers kännedom om, och deras attityder till, Sveriges nationella minoritetsspråk, att jämföra om kännedom och attityder till landets nationella minoritetsspråk skiljer sig mellan två kommuner och mellan könen samt om kännedomen varierar mellan årskurs sju och årskurs nio.

Metod och urval

Studien är kvantitativ med enkät som instrumentet. Respondenterna är elever i årskurs sju och nio från två olika högstadieskolor i två olika kommuner. En skola låg i en förvaltningskommun och en i en icke-förvaltningskommun.

Resultat

Resultatet visar att elever i årskurs sju har fått mer undervisning än elever i årskurs nio. Elever som går i en skola i en förvaltningskommun har inte större kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk än elever den andra kommunen. Elever som känner till de nationella minoritetsspråken är mer positiva till dem än elever som inte känner till dem. Resultaten visar även att flickor har en mer positiv attityd till de nationella minoritetsspråken än pojkar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	- 1 -
SYFTE	- 3 -
Antaganden.....	- 3 -
BAKGRUND	- 4 -
TIDIGARE FORSKNING OCH TEORETISK FÖRANKRING	- 4 -
METOD	- 6 -
Urval.....	- 6 -
Enkätutformning.....	- 7 -
Genomförande.....	- 7 -
Etiska aspekter	- 7 -
Reliabilitet och validitet.....	- 8 -
Analys.....	- 8 -
RESULTAT	- 9 -
Kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk	- 9 -
Kunskap om förvaltningskommunerna	- 10 -
Undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk.....	- 11 -
Attityd till Sveriges nationella minoritetsspråk.....	- 12 -
RESULTATDISKUSSION	- 13 -
Metoddiskussion.....	- 15 -
Didaktisk reflektion	- 15 -

REFERENSER

BILAGOR

INLEDNING

Efter att Sveriges nationella minoriteter erkändes år 1999 började en debatt om minoriteternas ställning i samhället. En konsekvens av denna debatt var att minoritetslagen infördes år 2010 (Minoritet.se, 2018a). Minoritetslagen ställer krav på att den allmänna befolkningen ska få större kännedom om Sveriges nationella minoriteter. Elever i grundskolan är också en del av den allmänna befolkningen och därmed innefattar lagen att även de ska få större kännedom om de nationella minoritetsspråken och dess talare. I styrdokumentet *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lgr 11, 2018) har kännedom om Sveriges nationella minoriteter och deras språk skrivits in. I de övergripande målen i läroplanen för årskurs 7-9 står att "skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola [...] har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (jiddisch, romani, tornedalsfinska, finska och samiska) kultur, språk, religion och historia" (s.12). Detta visar att läroplanen uppmärksammar de svenska nationella minoritetsspråken sami, romani, tornedalsfinska, finska och jiddisch och i styrdokumentet ställs det således krav på att alla elever som läser svenskämnet förväntas ha fått kännedom om de nationella minoritetsspråken efter avslutade högstadiestudier.

Då det anges i läroplanen (Lgr 11, 2018) att skolan aktivt ska arbeta för att stärka elevers identitet och förmåga att förstå andra, samt att elever ska kunna identifiera sig med den egna kulturen och andra kulturer, både nationellt och internationellt, är det betydelsefullt att eleverna förmedlas den värdegrund som skolan vilar på. Ord som, -kulturell mångfald, likabehandling, jämställdhet, solidaritet och demokrati präglar skolans värdegrund och har som syfte att motverka diskriminering och främlingsfientlighet på grund av till exempel religion eller etnisk tillhörighet. Skolan har även som mål att utbilda landets unga till goda samhällsmedborgare som "kan samspela i möten med andra människor utifrån respekt för skillnader i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia" (s.12). För att elever ska kunna samspela med andra människor utifrån respekt, krävs en god attityd till andra språk och till dess talare.

I tidigare läroplaner, till exempel de två tidigare läroplanerna, Lgr 80 och Lpo 94, nämns inte minoritetsspråken i svenskämnet. Kunskap om de nationella minoritetsspråken tillkom alltså senare i Lgr 11 (2018) där det anges att kännedom om landets nationella minoritetsspråk ska läras ut inom ämnet svenska, men också i samhällskunskap.

I läroplanen redovisas det också att elever i grundskolan ska lära om och få kännedom om de nationella minoritetsspråken. I det centrala innehållet för årskurs 4-6 i svenskämnet (Lgr 11, 2018) redogörs det för vilken kunskap elever ska besitta om Sveriges nationella minoritetsspråk.

Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska.
Några kännetecknande ord och begrepp i de nordiska språken samt skillnader mellan dem.
Vilka de nationella minoritetsspråken är.

(s. 261)

Denna formulering vidareutvecklas senare i läroplanen (Lgr 11, 2018), där det står att elever i årskurs 7-9 ska få kunskap om de nationella minoritetsspråken samt lära sig om vikten av dessa språk och minoritetsgruppernas position i samhället. Som centralt innehåll för årskurs 7-9 anges "Språkbruk genom tiderna. De nationella minoritetsspråken i Sverige och deras ställning i samhället." (s.262). I läroplanen står det dessutom att: "Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska grannspråken som de nationella minoritetsspråken", (s. 257). Det nämns även i svenskämnets syfte att elever ska möta de

nationella minoritetsspråken i skolan. Läroplanen belyser därmed vikten av de nationella minoritetsspråken i Sverige, men även vikten av att uppmärksamma dem i samhället och att lärarna ansvarar för att undervisa om det som står i läroplanen. Däremot redovisar Iggstand (2011) att majoriteten av de intervjuade lärarna som deltog i hennes studie ”väldigt sällan” eller ”aldrig” undervisade om Sveriges nationella minoritetsgrupper och deras språk.

Eftersom skolan är den plats där barn inhämtar kunskap som behövs för framtiden och där de fostras till goda medborgare, är skolans roll betydande för Sveriges nationella minoritetsspråk och attityder till dem. I DO:s rapportserie (2008) framgår skolans roll och påverkan på attityder till de nationella minoriteterna och deras språk.

Det är DO:s uppfattning att undervisning om och med nationella minoriteter om deras kultur och språk kan bidra till att stärka minoriteternas språk och ställning (...) Det kan inte nog betonas att skolans och förskolans roll och verksamhet kan vara av avgörande betydelse för enskildas möjligheter att tillägna sig minoritetsspråket och kulturen. (...) undervisning kan bidra till att stärka minoriteternas ställning och på så sätt bidra till att motverka och förebygga diskriminering av minoriteterna både i undervisningssammanhang och i det övriga samhället.

(ss.31-32)

Citatet pekar på att skolan har ansvar för att föra över kunskaper som skapar goda attityder hos elever och bidrar till att stärka minoritetsgrupperna och deras språk. Att vara bekant med dem, med grund i DO:s rapport, är av betydelse för utvecklingen av minoritetsspråken, då kännedom om dem är betydande för människors attityd till språken. Även Orama (2011) anser att språk och attityder till minoritetsgrupperna är en angelägenhet för skolan, och tycker att elever ska ha kunskap om detta. Hon anger att det är viktigt att ge utrymme för bevarande och utveckling av minoritetsspråken och den egna identiteten hos minoritetsgrupperna, för att “en sund trygghet i den egna kulturella traditionen främjar nyfikenhet och förståelse för andras kulturella traditioner” (s.44). Alltså kan en stabil grund i det egna minoritetsspråket sättas in i ett större sammanhang och bidra till ett öppet sinne för andra språk och kulturella traditioner. Detta kan tyda på att kännedom om minoritetsspråk hos den allmänna befolkningen har en stor betydelse, inte bara för talare av dem, men också för attityder till talare av andra språk som finns världen över.

Forskning om Sveriges nationella minoritetsspråk och attityder till dem har ökat på grund av ökat intresse kring minoritetsgrupperna och deras språk. Det finns dock fortfarande en bristfällig mängd forskning om kännedom om och attityder till Sveriges nationella minoritetsspråk. I en rapport som utgavs på begäran av Riksdagen diskuteras det om hur forskning om kännedom om de nationella minoritetsspråken (2012) ligger till i Sverige. Rapporten anger att intresset för de nationella minoritetsspråken har ökat och att publicerat material inom ämnet har stigit drastiskt. Rapporten anger dock att forskning kring de nationella minoriteterna fortfarande är bristfällig och författarna menar att det beror på ekonomiska aspekter.

Den generella bristen på vetenskaplig forskning om minoriteter kan till stor del förklaras genom de allmänna villkor som råder när det gäller finansieringen av forskningsverksamhet i Sverige. Eftersom vetenskapliga studier av minoriteter och deras språkliga förhållande, kulturer [...] - hittills fått konkurrera om extern finansiering på samma villkor som all annan forskning [...].

(s. 108)

Författarna Gröndahl och Huss (2012) anger dock att det ökade intresset kring de nationella minoritetsspråken har bidragit till att publicerat material inom ämnet har ökat drastiskt. Fokus

på minoritetsspråken förväntas därmed att stiga ytterligare, då de nya lagarna uppmärksammat minoritetsspråken och dess betydelse. I dagsläget finns det däremot ett kunskapsgap som behöver fyllas.

Olika rapporter som publicerats i samarbete med svenska myndigheter visar att det finns få personer som har god kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk. En rapport från Språkrådet (2015) visar att endast 55% av respondenterna i åldrarna 15-29 kände till minst ett av de nationella minoritetsspråken. I rapporten diskuteras det även att

Många känner fortfarande inte till de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Det krävs mer från majoritetssamhället för att ge de nationella minoritetsspråken plats och inflytande

(s.6)

Av denna anledning, samt med målet att fylla det tidigare nämnda gapet och ge mer plats åt Sveriges nationella minoritetsspråk, anser vi att det är viktigt att bidra med kunskap om kännedom om och attityder till Sveriges nationella minoritetsspråk och belysa dem genom denna studie.

Med stöd i både Minoritetslagen (SFS 2009:724) och Språklagen (SFS 2009:600) är det viktigt att Sveriges nationella minoriteter och deras språk ska stödjas och värnas om. I språklagen 8§ står det att "det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken". Även detta ger en god anledning att studera hur kännedom och attityder till ovanstående språk ser ut hos högstadiel elever idag, då det är skolan som utbildar och formar framtidens medborgare.

SYFTE

Syftet är att bidra med kunskap om högstadiel elevers kännedom om, och deras attityder till, Sveriges nationella minoritetsspråk, att jämföra huruvida kännedom och attityder till landets nationella minoritetsspråk skiljer sig mellan två kommuner och mellan könen samt om kännedomen varierar mellan årskurs sju och årskurs nio.

Antaganden

1. I läroplanen (Lgr 11, 2018) för svenskämnet förväntas elever ha kunskap om Sveriges nationella minoritetsspråk efter avslutade högstadiestudier. Det antas att elever i årskurs nio i större utsträckning har fått undervisning om de nationella minoritetsspråken än elever i årskurs sju samt att elever i årskurs nio har mer kännedom om dem än elever i årskurs sju.
2. En undersökning från Språkrådet (2015) visar att kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk är något större i förvaltningskommunerna och att män har mer kunskap och känner till fler minoritetsspråk än kvinnor. Det antas att (a) elever som studerar i en förvaltningskommun visar större kännedom än elever i övriga kommuner och (b) att pojkar visar mer kännedom om minoritetsspråken än flickor.
3. Simard och Wong (2014) påstår att medvetenhet om språk och dess betydelse för olika individer påverkar attityder och inställning till språk samt att det bidrar till högre tolerans mot andra språk. Det antas att elever med kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk har en mer positiv attityd till de nationella minoritetsspråken än elever som inte har kännedom om dem.

4. Språkrådets (2015) undersökning visar att kvinnor har en mer positiv attityd till att samhället stödjer Sveriges nationella minoritetsspråk och kulturer jämfört med män. Det antas att flickor visar en mer positiv attityd till minoritetsspråken än pojkar.

Avgränsningar

Genom att fokusera på Sveriges *nationella* minoritetsspråk avgränsas studien, då begreppet "minoritetsspråk" är brett och kan tolkas olika beroende på kontext. Sveriges nationella minoritetsspråk har en lagstadgad definition som redovisas för under huvudrubriken *Bakgrund*. Sveriges nationella minoritetsspråk är även det begrepp som används i läroplanen (Lgr 11, 2018).

BAKGRUND

Det är lagstadgat i Minoritetlagen (2009:724) att Sverige har fem nationella minoritetsgrupper och minoritetsspråk (finska, jiddisch, romani, tornedalsfinska och samiska). Talare av Sveriges nationella minoritetsspråk har sin egen kultur, religion, sed och framförallt språk. Minoritetsspråken står lagstadgade i Språklagen (2009:600) där deras rättigheter och allmänna skydd står nedskrivna.

Tre av Sveriges nationella minoritetsgrupper, tornedalingar, samer och finnar, har särskilda rättigheter om de bor i en förvaltningskommun för det språk de talar. En förvaltningskommun har ett särskilt uppdrag att tillgodose gruppens behov och rättighet till att få använda sitt minoritetsspråk i kontakt med alla svenska myndigheter. En förvaltningskommun måste ha möjlighet att erbjuda äldre- och vårdomsorg på det nationella minoritetsspråk som kommunen har ansvar för och behöver därför se till att det finns kommunanställda som exempelvis socialarbetare, som talar dessa språk (Minoritet.se 2018b). Landsting och kommuner i förvaltningsområdena får, från staten, ekonomiskt stöd för att genomföra insatser som har i syfte att främja minoriteternas språk och kultur (Språkrådet 2015). Förvaltningskommunerna har även ett särskilt uppdrag att lyfta, involvera och ge extra uppmärksamhet åt minoritetsgrupperna och deras språk i olika projekt. Det finns däremot inga särskilda förvaltningsområden för jiddisch och romani då de inte är historiskt knutna till specifika geografiska platser i Sverige (Språkrådet 2015).

Parkvall (2015) anger hur många talare av de nationella minoritetsspråken som finns i Sverige och att det största officiella minoritetsspråket i Sverige är finska. Finskan har cirka 175 000 talare i Sverige och därefter kommer tornedalsfinskan med ungefär 20-25 000 talare. Romani har cirka 10-20 000 talare och på fjärdeplats kommer samiskan som uppskattas till 6000 talare. Det minsta minoritetsspråket i Sverige är jiddisch som har ungefär 4000 talare.

TIDIGARE FORSKNING OCH TEORETISK FÖRANKRING

Dessvärre har minoritetsspråken och talare av dem varit en utsatt grupp i samhället. Genom tiderna har minoritetsgrupperna enligt, Orama (2011), utsatts för olika former av förtryck såsom utrotningsförsök och personliga trakasserier. Tyvärr framgår det i en undersökning som publicerats i en handbok från Barnkonventionen (2008) att det fortfarande pågår allvarlig diskriminering av minoritets- och urfolksgrupper.

Talare av minoritetsspråken har som nämnt ovan, under en lång tid utsatts för olika typer av förtryck och motstånd från majoritetssamhället. Detta har inte bara skett i Sverige, utan också i andra europeiska länder. Hiss (2013) diskuterar i sin artikel att det finns motstånd från

allmänheten i samband med att Tromsø i Norge har blivit ett förvaltningsområde för den samiska minoritetsgruppen.

The local politicians' plan to introduce the bilingual regulations of an "administrative area for the Sami language" in the town of Tromsø encountered conflicting language ideologies and attitudes among the local population and precipitated a vivid and sometimes rude debate about identities, ethnicity, and local belonging.

(s.177)

Detta liknar det motstånd som uppstått i norra Sverige. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO, 2008) har publicerat en rapport där det genomförts en statistisk undersökning som visar att den samiska minoritetsgruppen har blivit utsatta för motstånd vid etablering av samisktalande förskolor. Det framgår även att de blivit utsatta för rasistiska påhopp för deras språk och kultur. Ombudsmannen kräver därför att det ska förmedlas mer kunskap om samer, för att få positiva attitydförändringar hos allmänheten.

Det förekommer också rasistiska påhopp och motstånd mot minoritetsspråken och talare av dem i andra europeiska länder. Norberg (2014) diskuterar i vilken situation Tysklands minoriteter och deras språk befinner sig i dagsläget. I artikeln nämns det att det fortfarande förekommer social utfrysning och rasistiska yttranden mot minoritetsgrupperna sinti och roma. Detta tyder på att negativa attityder till minoritetsgrupperna även finns bland befolkningen i Tyskland.

I en annan artikel om nationella minoriteter i Polen (Levinsson, Wallensteen, Nordquist, & Jonson 2002) framgår det att kännedom om Polens nationella minoriteter, deras kultur, historia och språk finns i den polska läroplanen för skolan och att detta bidragit till att fler böcker på minoritetsspråket kashubian publicerats. I artikeln framgår det även att attityder till minoritetsspråken i majoritetssamhället har med tiden förändrats på grund av mer välvilliga attityder till dem som visats av katolska kyrkan. Det framgår dock att många sorber, en polsk minoritetsgrupp, förlorat sitt minoritetsspråk helt och hållet eftersom de inte haft rätten att tala fritt och agera fritt samt på grund av social påverkan.

En undersökning begärd av Utbildningsradion (2018) hade som syfte att få en bild av allmänhetens kännedom om minoritetsgrupperna och deras språk och visar att både den självskattade kunskapen och den faktiska kunskapen om minoritetsgrupperna och deras språk är relativt låg. Endast 31 procent av de 1085 personerna i åldrarna 18-79 visste vad en nationell minoritet är. Undersökningen visar även att närmare fyra av tio personer i studien inte vet hur många erkända nationella minoriteter det finns i Sverige och att endast 5 procent vet vilka alla de fem minoritetsspråken är. En liknande undersökning från Språkrådet (2015) visar att män har större kännedom kring Sveriges nationella minoritetsspråk än vad kvinnor har.

Medvetenhet om språk och dess betydelse för människan verkar enligt Simard och Wong (2014) att påverka attityder och inställning till andra språk. Simard och Wong beskriver i en artikel en rörelse vid namnet Language Awareness. Denna pedagogikmetod har fått stor spridning och ökar ständigt i popularitet. Language Awareness innebär att lärare i skolor belyser vikten av språk och dess betydelse för varje individ. Målet med denna typ av pedagogik är att öka toleransen gentemot andra språk och öka den interkulturella medvetenheten. "[...] language awareness could be used to instill an appreciation of all languages in students of various backgrounds" (s.96). Detta citat visar på att om elever själva är språkmedvetna, kan detta bidra till att de uppskattar andra främmande språk och ser värdet i dem. Denna pedagogik kan även

påverka nationella minoritetsspråk och bidra till en större acceptans samt goda attityder till språk hos elever.

(...) there was a clear lack of linguistic tolerance targeted at minority students. Hawkins believed that language awareness was the best weapon against this problem. The more aware students became of different languages, the more accepting they would be towards people who spoke different languages.

(s.97)

Detta liknar det som Orama (2011) menar nedan, men fokuserar istället på att inhämta kunskap om det språk som talas i landet, istället för minoritetsspråken, och därigenom uppnå förståelse och tolerans mot andra främmande språk.

Språk har även en betydande inverkan på människors identitetsutveckling. Orama (2011) anger i sin rapport att "språket utgör många gånger en nyckelfaktor i en minoritetsgrupps identitet och känsla av tillhörighet" (s.85). För att ett minoritetsspråk ska kunna leva vidare måste det finnas utrymme för talare av språken att kunna använda sitt språk i olika miljöer samt få möjlighet att kunna utveckla det. För att utrymme för detta skall skapas krävs det att majoritetssamhället har god attityd och bra förhållningssätt till Sveriges nationella minoritetsspråk. Orama anger även att det inte räcker att minoritetsspråket endast talas i hemmiljöer eller inom gruppen, utan att språket också måste legitimeras och institutionaliseras som en naturlig del av skola, hobbyverksamhet och andra offentliga utrymmen som är relevanta för barn.

En människa som inte ges utrymme och möjlighet att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, vad dess än betyder för människan i frågan, åtnjuter inte till fullo rätten till sin identitet.

(s.43)

Språket är alltså en del av en människans identitet och alla Sveriges medborgare har rätt att vara dem de är. Denna rättighet medför att minoritetsgrupperna ska kunna lära och utveckla sitt språk och sin kultur.

METOD

I studien används kvantitativ metod och enkät som verktyg för datainsamling och med hjälp av data- och analysprogrammet SPSS analyseras studiens data.

Urval

Respondenterna i undersökningen är elever i årskurs sju och årskurs nio som läser ämnet svenska på två olika skolor. 223 elever tillfrågades om de ville delta och 197 av dem svarade på enkäten, vilket motsvarar 88% svarsfrekvens. Av respondenterna som deltog var det 54% (107 elever) som gick i årskurs nio och något färre, 46% (90 elever) i årskurs sju. Det var något fler flickor (54%) som deltog än pojkar (43%). Fyra elever identifierade sig som "annat" kön. Fördelning av enkätsvar mellan de två skolorna var ganska jämn, 118 elever var från skola A och 79 från skola B. Svarsfördelning per skola var 60% för skola A och 40% från skola B. Könsfördelningen mellan skolorna var ganska jämn; från skola A deltog 58% flickor och 39% pojkar och från skola B var det 49% flickor och 49% pojkar som deltog.

Enkätutformning

Enkäten består av 22 frågor inom fyra kategorier (Se Bil.1). I kategorin om elevers kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk finns det åtta frågor med varierande skalor. Exempel är "Känner du till Sveriges nationella minoritetsspråk?" med ja eller nej svar. "Vilken kännedom har du om de nationella minoritetsspråk?" och "Att ha kunskap om Sveriges nationella minoritetsspråk är viktigt för mig". Nästa kategori handlar om förvaltningskommuner för de nationella minoritetsspråken och består av sju frågor, till exempel "Känner du till att talare av Sveriges nationella minoritetsspråk har särskilda rättigheter?" och "Vad anser du om att kommunen måste erbjuda barn- och äldreomsorg på de olika minoritetsspråken?". Kategorin innehåller även en öppen fråga "Finns det något mer som du anser en förvaltningskommun borde erbjuda?". I den tredje kategorin om undervisning i skolan finns det totalt sju frågor, "Tycker du att det skall undervisas om Sveriges nationella minoriteter och deras språk i skolan?" och "Skulle du vilja ha mer eller mindre undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk?". Den fjärde och sista kategorin är ett attitydavschnitt som består av elva påståenden där respondenterna ska ta ställning till påståendena på en intervallskala med ändpunkterna "instämmer inte alls" till "instämmer helt". Ett exempel är "Det är inte bra att Sverige har nationella minoritetsspråk". Enkäten avslutas med ett öppet avsnitt där respondenten har möjlighet att tillägga någonting om Sveriges nationella minoritetsspråk.

Genomförande

Skolorna söktes upp på kommunernas hemsidor på Internet där det finns kontaktuppgifter till skoladministratörer, rektorer och biträdande rektorer. Därefter kontaktades de via telefon och fick information om undersökningen samt förfrågan om deltagande. På begäran av skolorna skickades det även information via mail, där det utförligt angavs vilka årskurser som var intressanta för undersökningen, upplägg samt studiens syfte och information om hur studien förhåller sig till Vetenskapsrådets etiska aspekter. I mailet fick skolorna förfrågan om deltagande och där stod det även att enkätundersökningen planerats att genomföras av oss under besök på skolorna. Studien genomfördes på grundskolor vilket krävde samtycke från vårdnadshavare om elevernas medverkan. Missivbrev (Se Bil.2) och samtyckesblankett (Se Bil.3) skickades ut till skolornas skoladministratörer som vidarebefordrade dem till berörda lärare. Lärarna delade ut missivbrevet till eleverna som skulle ta med hem dem för underskrift. För säkerhets skull sände lärarna även ut ett digitalt meddelande till vårdnadshavarna via skolans plattform. De elever som trots detta inte hade ett undertecknat missivbrev från vårdnadshavare uteslöts från studien.

Under besök på skolorna hänvisades vi till rektorerna som förberedde schema för alla klasser som var relevanta för undersökningen. Därefter fick vi direktiv kring vilka klasser som var tillgängliga samt under vilka lektioner som var passande att besöka dem på. Vid besök i klasserna hade lärarna för alla klasser samlat ihop missivbreven för att se vilka elever som fick delta. Innan de började fylla i enkäten, berättade vi varifrån vi kom, syftet med studien och de etiska aspekterna. De fick även veta att frågor kunde ställas om enkätfrågorna.

Etiska aspekter

Studien följer de fyra etiska aspekter som ingår i Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002). Informationskravet innebär att deltagare skall informeras om studien syfte. Detta uppfylldes genom en inledningstext i enkäten där eleverna fick information om studien och dess syfte. Samtyckeskravet innebär att deltagandet är frivilligt och att respondenterna har rätt att avbryta sin medverkan när som helst. Detta uppfylldes genom att eleverna muntligt upplystes

om att de fick avbryta sitt deltagande när som helst, då den är frivillig. Konfidentialitetskravet innebär att alla uppgifter som används i enkäten ska handskas med säkerhet och sekretess. Detta uppfylldes genom att deltagarna fick muntlig information om att enkätundersökningen är anonym och att ingenting kan spåras tillbaka till dem då allt resultat är på gruppnivå och att ingen enskild person kan identifieras. Nyttjandekravet innebär att respondenterna ska informeras om att insamlade uppgifter endast kommer att användas för studiens ändamål. Detta uppfylldes genom att respondenterna informerades muntligt om att svaren endast var intressant för studiens ändamål och resultat.

Reliabilitet och validitet

Validitet kan sägas vara att man mäter det man vill mäta och reliabilitet uttrycker noggrannheten i mätningen och hur tillförlitlig undersökningens data är. Innehållsvaliditet anger om frågorna mäter det som är avsett att mäta och därför kontrollerades frågorna i en pilotstudie. Pilotstudien medförde att fråga 18 som lyder "I vilka ämnen tycker du att det borde undervisas om Sveriges nationella minoritetsspråk" fick fyra svarsalternativ svenska, SO, engelska och alla ämnen, istället för tre (svenska, SO och engelska). En annan faktor är korrespondensvaliditet vilket innebär att resultatet förväntas stämma överens med resultat från tidigare studier. För att uppfylla denna validitet ställdes antaganden som är kopplade till tidigare forskning. Den kommunikativa validiteten innebär att det måste finnas en tydlig metodbeskrivning. I metodbeskrivning exemplifieras hur vi gick till väga vid genomförandet av studien samt val av instrument. Slutligen finns pragmatisk validitet där man frågar sig om kunskapen är användbar. Denna typ av validitet uppfylls i avsnittet didaktisk reflektion.

Analys

Årskurs och kön utgör de oberoende variablerna i analyserna. Majoriteten av frågorna ligger på nominal- eller ordinalskala och analyseras med Pearsons χ^2 test eller Fischer's exakta mått om två variabler används samt Spearmans rangkorrelation (η) för korrelationer. För data på intervallskala används Pearsons korrelationskoefficient (ρ), t-test för jämförelser när den oberoende variabeln har två kategorier (tex. kön och årskurs) och envägs variansanalys när det fanns fler kategorier (tex. sällan, ibland, ofta). När det finns två oberoende variabler, till exempel både årskurs och kön, används tvåvägs variansanalys och exempelvis attitydmått som beroende variabel.

På några frågor slogs svarsalternativen ihop för att få förenklade svar i analyser. Fråga 7 avser kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk med fem svarsalternativ som kodades om till tre alternativ; kände till ganska lite, kände till något och kände till ganska mycket. På frågan om hur viktig det är att ha kunskap om minoritetsspråken (fråga 8) med svar på intervallskala kodades svaren om med tre alternativ; inte viktigt, varken eller och viktigt. Fråga 15 låg också på intervallskala och omkodades med tre alternativ, mer negativ attityd, neutral attityd och mer positiv attityd.

För att få möjlighet att använda svar på intervallskala som oberoende variabel indexerades data så att kategorier kunde användas i analyserna. Attitydfrågorna indexerades i kategorierna negativ attityd, "neutralattityd" och positiv attityd. En strategi som användes var att de negativa attitydfrågorna (påstående 1, 4, 6, 9) vändes för att få alla påståenden i samma riktning för att kunna beräkna reliabilitet på attitydfrågorna. Cronbach's alpha beräknades till $\alpha=.77$ vilket är ett acceptabelt värde.

RESULTAT

Resultatet redovisas under följande rubriker; Kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk, Kunskap om förvaltningskommuner, Undervisning om de nationella minoritetsspråken och till sist Attityd till de nationella minoritetsspråken.

Kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk

Flertalet av eleverna (67%) i de tillfrågade årskurserna kände till minoritetsspråken, och det fanns inga skillnader avseende kön eller årskurs vad beträffade om svaret varit ja eller nej. Denna fråga fördjupades för att få veta i vilken *utsträckning* de kände till minoritetsspråken. Tabell 1 visar utsträckning fördelad på om de kände till minoritetsspråken.

Tabell 1. I vilken utsträckning eleverna kände till minoritetsspråken fördelat på kunskap, räknat i procent

Utsträckning	Kände till	Kände inte till
Ganska lite	40	60
Något	76	24
Ganska mycket	94	6

Tabell 1 visar att det finns en skillnad med avseende på hur väl eleverna känner till de nationella minoritetsspråken och om de känner till Sveriges nationella minoritetsspråk. Den största skillnaden återfinns i kategorin ”ganska mycket”. De som kände till minoritetsspråken (ja/nej) angav detta alternativ i betydligt högre utsträckning än de som svarat att de inte kände till de nationella minoritetsspråken, $\chi^2_{(2)}=41.34, p=.05$. Elever som hade ganska liten kännedom om minoritetsspråken var mest jämnt fördelat på utsträckning.

Det var av intresse att få veta varifrån eleverna fått sin kunskap. Tabell 2 visar hur de fått kännedom om minoritetsspråken fördelat på kön.

Tabell 2. Hur eleverna fått kännedom fördelat på kön, procent

Alternativ	Kön	
	flickor	pojkar
Skolan	60	40
Hemmet	75	25
Kompisar	67	33
TV	56	44
Internet	17	83

Tabell 2 visar att flickor har fått störst kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk från hemmet och kompisar medan pojkar har fått det från internet och TV.

För att få kunskap om det fanns skillnader med avseende på hur viktigt (fråga 8) eleverna tyckte att kunskap om minoritetsspråk är, genomfördes en envägs variansanalys med den kategoriserade variabeln om kunskap som oberoende variabel och hur viktig denna kunskap ansågs vara. Resultatet visar att elever med ganska mycket kunskap ($M=1.95, s=.76$) också ansåg att denna kunskap var viktig i högre utsträckning än elever som hade ganska lite kunskap ($M=1.49, s=.76$), $F_{(2,186)}=6.78, p=.00$ (post hoc analys Benferroni).

Eleverna fick frågan om de kände någon person som talar ett av Sveriges nationella minoritetsspråk. Tabell 3 visar respondenter som svarat ja på svarsalternativen fördelat på kön. Varje rad utgör 100%.

Tabell 3. Talar ett nationellt minoritetsspråk fördelat på kön, procent

Alternativ	Kön	
	flickor	pojkar
Finska	51	49
Romani	45	55
Tornedalsfinska	60	40
Samiska	59	41
Jiddisch	25	75

Tabell 3 visar att flickor främst kände personer som talar Tornedalsfinska och samiska medan pojkar främst kände talare av jiddisch och romani. Det finns inga skillnader mellan elever med eller utan kunskap om nationella minoritetsspråk och de som kände någon som talar något av språken i Tabell 3.

Båda årskurserna tyckte att de hade någorlunda kännedom om minoritetsspråken (åk nio 49%, åk sju 51%). 57% i årskurs nio ansåg att de har ganska liten kännedom och i årskurs sju var det 43%. Det var fler i årskurs nio (62%) som tyckte sig ha ganska stor kännedom jämfört med årskurs sju (38%). Antagande 1, att elever i årskurs nio i större utsträckning har fått mer undervisning om minoritetsspråken och att de har större kännedom om dem än elever i årskurs sju fick inte stöd i χ^2 analyser.

Kunskap om förvaltningskommunerna

Sextio procent av eleverna gick på en skola som låg i en förvaltningskommun. Majoriteten, 92%, kände inte till att deras skola tillhörde en förvaltningskommun, 6% svarade att deras skola inte låg i en sådan kommun och 2% visste detta. Antagande 2 att (a) elever som studerar i en förvaltningskommun visar större kännedom om minoritetsspråken än elever i övriga kommuner ($p=.42$) och (b) att pojkar visar mer kännedom om minoritetsspråken än flickor, kunde inte bekräftas i χ^2 analyser ($p=.14$).

En majoritet av eleverna (72%) kände inte till att talare av minoritetsspråken har särskilda rättigheter. Det finns tre följdfrågor till denna fråga som analyserades i χ^2 med årskurs som oberoende variabel. Resultat på den första frågan, vad de tyckte om att nationella minoritetsspråken får användas i kontakt med myndigheter, visar att 45% i årskurs nio och 46% i årskurs sju tyckte att detta var bra. 17% i årskurs nio och 6% i årskurs sju angav alternativet mycket bra. Den andra frågan avser vad de tyckte om att det måste finnas anställda hos kommunen som behärskar de nationella minoritetsspråken. Stor del av eleverna i årskurs nio (83%) tyckte att detta är bra eller mycket bra och motsvarande siffra för årskurs sju är 56%. Tretton procent i båda årskurserna tyckte inte detta var bra. 24% i årskurs nio och 40% i årskurs sju ansåg att det var ganska bra. Den tredje frågan, att kommunen måste erbjuda barn- och äldreomsorg på de olika minoritetsspråken, visar en skillnad mellan årskurserna, $\chi^2_{(2)}=7.93$, $p=.05$ som visar att årskurs nio är mer positiv till detta än årskurs sju. 71% i årskurs nio och 52% i årskurs sju fann detta bra eller mycket bra. 30% i årskurs nio och 49% i årskurs sju tyckte att det inte var bra eller ganska bra.

Det finns ett samband mellan dessa tre attitydfrågor som visar att elever som instämde i en fråga även gjorde det i de andra frågorna. Tabell 4 visar korrelationerna på de tre attitydfrågorna, Spearmans (η) = .00.

Tabell 4. Korrelation mellan attitydfrågor om minoritetsspråk

	myndighets- kontakt	språk anställda	barn- äldreomsorg
myndighetskontakt	-	.634**	.498**
språk anställda	-	-	.602**
barn-äldre	.498*	-	-

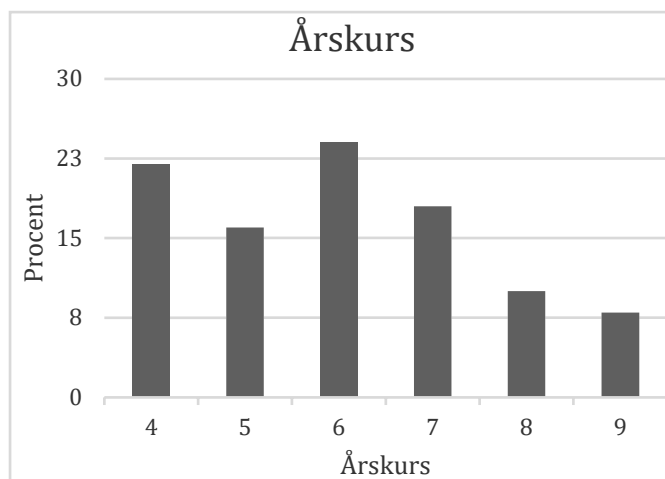
signifikant på .1% nivå

Elever som tyckte att det var bra att minoritetsspråken får användas i kontakt med myndigheter tyckte även att det var bra att det måste finnas anställda hos kommunen som behärskar de nationella minoritetsspråken och att kommunen måste erbjuda barn- och äldreomsorg på de olika minoritetsspråken.

Det finns även en öppen fråga där 19 elever gav kommentarer om avsnittet. Den högsta andelen (16%) av eleverna menade på att det borde erbjudas forum/platser där personer som talar något av de nationella minoritetsspråken kan kontakta varandra. Den näst högsta andelen (11%) angav att förvaltningskommunen borde erbjuda läromedel på de nationella minoritetsspråken.

Undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk

Eleverna tillfrågades om det borde undervisas om de nationella minoritetsspråken i skolan. 50% svarade ja på frågan och 16% svarade nej. Resten av eleverna var osäkra. En följdfråga ställdes om i vilken årskurs eleverna vill att undervisning om de nationella minoritetsspråken ska börja. Figur 1 visar i vilken årskurs respondenterna vill att undervisning om de nationella minoritetsspråken ska börja i, fördelat på årskurs.

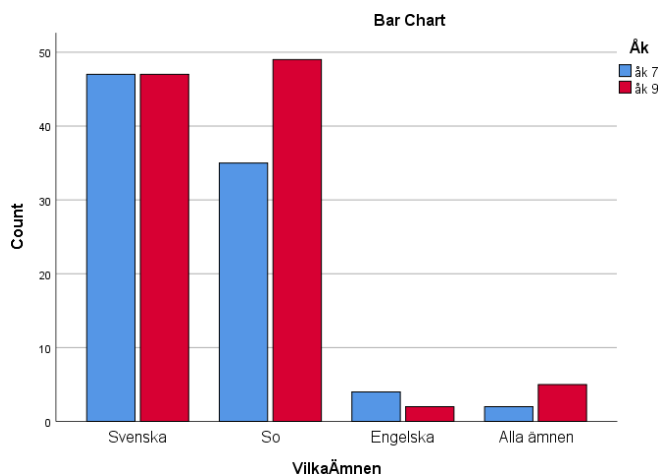

Figur 1. Undervisning om nationella minoritetsspråk, procent

Figur 1 visar att den största andelen av eleverna ansåg att undervisning om minoritetsspråken borde börja i årskurs fyra (22%), 16% i årskurs fem och 24% i årskurs sex. Detta visar att en stor del av eleverna ansåg att undervisning om de nationella minoritetsspråken borde börja i mellanstadiet. I fördelningen mellan pojkar och flickor avseende om de vill ha mer eller mindre undervisning om minoritetsspråken så var det ungefär lika många flickor (60%) som pojkar (64%) som tyckte att det är bra som det är. 37% av flickorna och 23% av pojkarna kunde tänka

sig mer undervisning. Tretton procent av pojkarna och 3% av flickorna kunde tänka sig mindre undervisning. Den främsta skillnaden är att pojkarna är något mer negativa, $\chi^2_{(2)}=9.90$, $p=.01$.

Eleverna kunde välja mellan fyra alternativ när det gällde inom vilka ämnen de tyckte att det borde undervisas om Sveriges nationella minoritetsspråk. Figur två visar fördelning över ämne och årskurser sju och nio.

Figur 2. Undervisning i minoritetsspråk, ämnen

Eleverna i båda årskurserna föredrog svenska som ämne för minoritetsspråk. Elever i årskurs nio kunde även tänka sig SO ämnen.

Attityder till Sveriges nationella minoritetsspråk

Enkäten avslutades med påståenden som handlar om elevernas attityd till Sveriges nationella minoritetsspråk. Antagande 3, att elever med kännedom om minoritetsspråken har en mer positiv attityd till minoritetsspråk än elever utan sådan kännedom, bekräftades i t-test med kunskap som oberoende variabel och medelvärde på attitydfrågorna som beroende variabel, $t_{(193)}=4.69$, $p=.00$. Elever med kunskap ($M=4.72$, $s=.93$) hade en mer positiv attityd till minoritetsspråk än elever utan sådan kännedom ($M=4.07$, $s=.81$).

Tabell 5 visar medelvärde och standardavvikelse för varje påstående fördelat på pojkar och flickor.

Tabell 5. Påståenden, fördelat på kön, medelvärde och standardavvikelse

Påstående	Flickor		Pojkar	
	M	s	M	s
Det är inte bra att Sverige har nationella minoritetsspråk	2.30	0.69	2.67	1.56
Bra att få undervisning om de nationella minoritetsspråken*	5.38	1.52	4.34	1.65
Mer undervisning om nationella minoritetsspråk i fler ämnen*	3.10	1.48	2.38	1.43
Inte viktigt att samhället stödjer nationella minoriteters kultur	2.80	2.11	3.15	1.76
Alla elever borde känna till de nationella minoritetsspråken*	5.29	1.49	4.07	2.08
Det är inte bra att det talas många språk i Sverige*	2.25	1.68	2.81	1.91
Nationella minoritetsspråkens status i samhället borde stärkas*	4.32	1.82	3.67	1.66
Det är bra att diskutera attityder till språk i skolan*	5.03	1.69	3.94	1.74
Nationella minoritetsspråk borde inte finnas som språkval	2.80	1.78	3.19	2.03
Bra att förvaltningskommuner främjar minoritetsspråken*	5.17	1.58	4.43	1.61
Nationella minoritetsspråk borde finnas med i kunskapskraven	2.96	1.70	2.73	1.67

* signifikant skillnad på 5% nivå

Resultatet visar att det finns ett flertal skillnader i attityderna. Flickor är mer positiva än pojkar rörande följande påståenden: att få undervisning om nationella minoritetsspråk, $t_{(189)}=4.50$, $p=.00$; att den bör ges i flera ämnen, $t_{(189)}=3.42$, $p=.00$; att alla borde känna till Sveriges nationella minoritetsspråk, $t_{(189)}=4.71$, $p=.00$; att de nationella minoritetsspråkens status i samhället borde stärkas, $t_{(184)}=2.49$, $p=.01$; att det är bra att diskutera attityder i skolan $t_{(182)}=4.27$, $p=.00$ och att det är bra att det finns förvaltningskommuner som främjar de nationella minoritetsspråken, $t_{(183)}=3.09$, $p=.00$. Pojkar tyckte att det inte är bra att det talas många språk i Sverige, $t_{(189)}=2.15$, $p=.03$.

Antagande 4, att flickor visar en mer positiv attityd till minoritetsspråken än pojkar bekräftades i en tvåvägs variansanalys med kön och årskurs som oberoende variabler och medelvärdet för attitydfrågorna visar en huvudeffekt för kön, $F_{(1,187)}=28.96$, $p=.00$. Flickor ($M=4.8$, $s=.08$) var mer positiva till de nationella minoritetsspråken än pojkar ($M=4.14$, $s=.09$). Det finns även en huvudeffekt för årskurs, $F_{(1,187)}=5.97$, $p=.02$. Elever i årskurs nio ($M=4.64$, $p=.08$) var mer positiva till de nationella minoritetsspråken än elever i årskurs sju ($M=4.3$, $s=.09$)

RESULTATDISKUSSION

Diskussionen inleds med resultat i relation till tidigare nämnda antaganden och därefter redovisas övriga signifikanta resultat.

Antagande 1, att elever i årskurs nio i större utsträckning har fått undervisning om de nationella minoritetsspråken än elever i årskurs sju samt, att elever i årskurs nio har mer kännedom om dem än elever i årskurs sju, kunde inte bekräftas i denna studie. Detta överensstämmer inte med läroplanen (Lgr11, 2018) som kräver att elever efter avslutade högstadiestudier ska ha fått undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk. Det kan däremot vara en bekräftelse på Iggstrands (2011) resultat som pekar på att de flesta lärare inte undervisar om de nationella minoriteterna. Studiens resultat visar att kännedom om språken inte ökar efter årskurs sju. Iggstrands resultat kan vara en förklaring till varför fler elever i årskurs nio svarat att de inte har fått undervisning samt inte har mer kännedom än elever i årskurs sju. En spekulation kring varför elever i årskurs nio inte har fått mer undervisning är att det inte tillräckligt följs upp om hur lärare i skolor undervisar och om de verkligen berör allt som läroplanen anger.

Antagande 2a, att elever som studerar i en förvaltningskommun visar större kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk än elever i övriga kommuner, fick inte stöd i denna studie. Detta kan bero på att respondenterna som deltog var yngre än de som deltog i Språkrådets undersökning (2015). En annan tolkning kan vara att förvaltningskommunen som denna studie genomfördes i inte har uppmärksammat sitt ansvar som förvaltningskommun samt hur kommunen arbetar främjande för minoritetsgrupperna och deras språk. Då skolan ingår i kommunens verksamhet har förvaltningskommunen i uppdrag att bidra eleverna med kunskap om de nationella minoritetsgrupperna och deras språk.

Antagande 2b, att pojkar visar mer kännedom om minoritetsspråken än flickor, kunde inte heller bekräftas. Språkrådets undersökning (2015) visar att män har mer kännedom än kvinnor om minoritetsspråken. Anledningen till att det är så har vi svårt att spekulera om. Det kan bero på eventuella betygsskillnader mellan könen eller ha med intresse kring ämnet att göra. Det skulle också kunna bero på att det var något fler flickor som deltog i studien jämfört med pojkar. En

spekulation är att samhället ständigt utvecklas mot en mer jämställd miljö och att kunskap om språken i mindre utsträckning begränsas av barriärer mellan typiskt manligt och kvinnligt.

Antagande 3, att elever med kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk har en mer positiv attityd till de nationella språken än elever som inte har kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk, kunde bekräftas. Detta resultat är i överensstämmelse med Simard och Wong (2014) och Orama (2011). En tolkning kan vara att eleverna har förståelse för likheter och olikheter i olika kulturer och språk och är därmed mer toleranta till dem. Orama hävdar att en sund trygghet i en själv kan bidra till öppet sinne för andra språk. Utifrån hennes påstående är en tolkning att elevernas goda attityder till Sveriges nationella minoritetsspråk kan bero de är trygga i sina egna identiteter. Utifrån våra spekulationer tror vi även att de elever som visar positiva attityder, har varit i miljöer där de umgåtts och bekanta sig med andra kulturer och språk och att detta förhållningssätt hängt med i deras värderingar av andra språk. En annan faktor som skulle kunna ligga bakom detta resultat tror vi kan vara; skolan som eleverna studerar på. Då det är skolans ansvar att förmedla den värdegrund som skolan vilar på och fostra elever till att kunna samspela och respektera andra personers kultur, språk, religion och historia- är studiens resultat glädjande och skulle kunna vara ett tecken på att skolan lyckats med sitt uppdrag till viss del då inte alla elever hade positiv attityd till de nationella minoritetsspråken. En annan tanke är att det är mer rimligt att elever som går i en högre årskurs har haft mer undervisning där skolans värdegrund genomsyrats och att deras attityder kan skilja sig från eleverna i lägre årskurser. Detta har dock inte kunnat styrkas i studien.

Antagande 4, att flickor visar en mer positiv attityd till minoritetsspråken än pojkar, bekräftades i studien. Språkrådet (2015) anger att kvinnorna i deras undersökning har en mer positiv inställning till Sveriges nationella minoritetsspråk än männen. Varför flickor har en mer positiv attityd till minoritetsspråken är svår diskutabelt eftersom flickor inte visade på mer kännedom om språken, då, som Sinnard och Wong (2014) anger, god kännedom bidrar till god attityd. Det kan bero på att flickor är mer trygga i sin egen identitet, som Orama (2011) diskuterar i sin artikel. Att flickor har en mer positiv attityd kan även bero på att de generellt anses vara mognare än pojkar i samma ålder. Att det finns mognadsskillnader mellan könen är endast en spekulation.

Övriga resultat

Det finns en del intressanta resultat som inte ingår i de ställda antaganden som presenterats ovan. Hälften av eleverna tyckte att det borde undervisas om Sveriges nationella minoritetsspråk i skolan. Detta är i linje med Orama (2011) som framhåller hur viktig skolans roll är när det kommer till att sprida kunskap om de nationella minoritetsspråken. Orama diskuterar även fördelen med att språken institutionaliseras som en naturlig del av skolan. I denna studie ansåg ungefär hälften av eleverna att det borde undervisas om språken i skolan. Vi tolkar detta som att eleverna anser att det kan vara ett naturligt sätt att lära sig om Sveriges nationella minoritetsspråk i skolsammanhang och att skolan är den plats där kännedom om minoritetsspråken bör inhämtas. Även skolans styrdokument *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lgr 11, 2018) kräver att eleverna ska få kännedom om språken, vilket visar på att skolan är ett lämpligt ställe för överföring av kunskaper om Sveriges nationella minoritetsspråk till landets unga samhällsmedborgare. Resultatet visar dock att en tredjedel av eleverna var osäkra på om det borde undervisas om de nationella minoritetsspråken i skolan. Det kan bero på att de inte anser att kunskap om dem är något som de kommer att ha användning av i framtiden. Ett sådant resultat är svårt att tolka utifrån enkätdata, då användning av kunskaper som inhämtas från skolan inte mäts i denna studie.

Ett annat intressant resultat är att majoriteten av eleverna tyckte att undervisning om minoritetsspråken borde börja i mellanstadiet. En anledning till detta resultat kan vara att eleverna haft undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk i mellanstadiet och att de har trivts med det och anser att det var passande. Synpunkterna skiljde sig dock åt eftersom elever i årskurs nio tyckte att undervisningen skulle börja årskurs sju vilket inte eleverna i årskurs sju höll med om. Resultatet skulle kunna bero på att elever i årskurs nio har en annan syn på kunskap än elever i årskurs sju.

Ett intresseväckande resultat är att elever värdesätter sina kunskaper om de nationella minoritetsspråken och att den faktiska kännedomen högt. Utbildningsradions (2018) resultat visar däremot att både den självskattade kännedomen och den faktiska kännedomen är relativt låg, vilket alltså motsäger denna studies resultat. En anledning till vad detta beror på kan vara att elever värderar sina kunskaper högt överlag, vilket överensstämmer med hur mycket kännedom de faktiskt har. En anledning till skillnaderna i denna studie och Utbildningsradions undersökning kan vara att denna studie berör högstadiel elever medan Utbildningsradions resultat omfattade respondenter i åldrarna 18-79.

Resultatet visar även att eleverna har fått kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk från olika forum. Då läroplanen (Lgr11, 2018) säger att elever ska lära sig om Sveriges nationella minoritetsspråk i skolan är det intressant att diskutera varifrån eleverna fått sin kunskap. Fördelningen mellan pojkar och flickor visar att mer än hälften av flickorna har fått sin kännedom från skolan, medan mindre än hälften av pojkarna har fått sin kännedom från skolan. Att flickor har fått större kännedom från skolan än pojkar kan man bara spekulera kring, men eftersom pojkarna fått mest kännedom från internet och tv kan det vara troligt att pojkarna spenderar mer tid på fritidsforum än flickor som fått mest kännedom från hemmet och kompisar.

Metoddiskussion

Då den övervägande delen av skolorna som tillfrågades om deltaganden inte hade tid eller intresse att delta i studien, fick vi begränsa studiens urval till två skolor istället för fyra. Vi är medvetna om att det är till stor fördel med ett stort urval i en kvantitativ studie, men tidpunkten precis före jul var problematisk för insamling av data. Det fanns även brister i frågeformuläret. Ett av dessa upptäcktes under besök i den första klassen med respondenter och ledde till att vi muntligt fick informera respondenterna i alla klasser om att om de svarar "Nej" på frågan så ska de hoppa över nästkommande fråga. Detta kunde vi ha upptäckt tidigare, om vi hade haft fler deltagare i vår pilotstudie och själva genomfört enkäten innan den färdigställdes och skrevs ut.

Ett vanligt problem vid enkätstudier är att man inte vet hur eleverna tolkat och uppfattat frågorna. Exempelvis upplevdes det att många elever frågade vad som menas med begreppet "attityd" i enkäten. Detta kunde ha förtydligats i frågorna för undvika missförstånd.

Vid kontakt med skolorna efterfrågades alla elever som läste svenska i årskurs sju och nio. Detta tror vi blev för omfattande för skolorna, när alla elever i två årskurser efterfrågades. Vi hade kunna göra detta annorlunda och frågat efter så många klasser som möjligt istället och kanske på så sätt få fler deltagande skolor och respondenter.

Didaktisk reflektion

Elever som går i årskurs nio har inte fått mer undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk samt att de inte har en större kännedom om dem jämfört med elever i årskurs sju. Som tidigare nämnt kan det bero på att lärares undervisning inte följs upp. Här har vi som

lärare en viktig roll att följa läroplanen och undervisa om de nationella minoriteterna och deras språk i både mellan- och högstadiet. Eftersom kunskap om de nationella minoritetsspråken inte finns med i kunskapskraven kan en konsekvens bli att lärare inte inkluderar minoritetsspråken i sin undervisning. Då de nationella minoritetsspråken finns i det centrala innehållet är men inte i kunskapskraven är problematiskt då det kan skapa otydligheter för lärare. Efter att ha sett hur kännedomen ser ut är det intressant att titta på attityder. Resultatet även visar att elever som har kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk har en mer positiv attityd till dem än elever som inte känner till dem. Studiens resultat visar även att flickor har en mer positiv attityd till de nationella minoritetsspråken än pojkar. Denna kunskap är viktigt för lärare, då ett av lärarens uppdrag är att forma framtidens samhällsmedborgare. Skolan ska vara den plats där skolans värdegrund står i fokus samt att alla grupper i samhället ska främjas och uppmärksammas, vilket kan öka den positiva attityden till de nationella minoritetsspråken. Det finns inte någon skillnad mellan kännedom hos elever som bor i en förvaltningskommun och dem elever som inte gör det. Detta kan bero på att skolverksamheten som är en del av kommunens verksamhet inte uppmärksammat för eleverna att dem har ett extra ansvar som förvaltningskommun och det viktiga jobb det innebär. Lärarna kan därför belysa vikten av förvaltningskommuners arbete för att stödja minoriteterna och deras språk i sin undervisning.

REFERENSER

Christoffersen, L & Johannessen, A (2012). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Diskrimineringsombudsmannen (2008) *Diskriminering av nationella minoriteter in utbildningsväsendet*. Rapportserie 2008:2. Tillgänglig på internet:
<https://www.do.se/globalassets/publikationer/rapport-nationella-minoriteter-utbildningsvasendet.pdf> [Hämtad: 2018-11-05]

Hiss, F (2013). *Tromso as a "Sami Town"? Language ideologies, attitudes, and debates surrounding bilingual language policies*.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10993-012-9254-7>

Iggstrand, L (2011) *Nationella minoriteter och skolan*. Sociologiska institutionen. Göteborgs universitet. Tillgänglig på internet:
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/28165/1/gupea_2077_28165_1.pdf [Hämtad: 2018-10-05]

Levinsson, C., Wallensteen, P., Nordquist, K-Å., Jonson, L. (2002). Security dilemmas, politics and major actors. I Maciejewski, W. (red). *The Baltic sea region: cultures, politics, societies*. Uppsala: *Baltic University Press*, 2002, 1, ss.446-452.

Minoritet.se (2018a) *Lagen om nationella minoriteter*. Tillgänglig på internet:
<http://www.minoritet.se/lagen-om-nationella-minoriteter> [Hämtad: 2018-11-14]

Minoritet.se (2018b) *Fakta förvaltningsområden*. Tillgänglig på internet:
<http://www.minoritet.se/forvaltningsomraden-for-minoritetsprak> [Hämtad: 2018-11-14]

Norberg, M (2014). Sorberna år 2014 - om minoritetspolitik i Tyskland. *Slovo. Journal of Slavic Languages, Literatures and Cultures*. Tillgänglig på internet:
http://www.moderna.uu.se/digitalAssets/591/c_591530-l_1-k_16_norberg.pdf [Hämtad: 2018-12-18]

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (2008) *Diskriminering av samer – samers rättigheter ur ett diskrimineringsperspektiv*. Tillgänglig på internet:
<https://www.sametinget.se/4802> [Hämtad: 2018-11-12]

Orama, K (2011). *Vi är ju också människor! Ett barnrättsperspektiv på nationella minoriteter i Sverige*. (NAMIS-serien 6). Uppsala: Hugo Valentin-centrum. Tillgänglig på internet:
<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:501445/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad: 2018-11-18]

Parkvall, Mikael (2015). *Sveriges språk i siffror: vilka språk talas och av hur många?* Stockholm: Språkrådet.

Roos, Cecilia & Nam, Danjel (2018). Låga kunskaper en fara. *Uppsala Nya Tidning*, 15 mars. Tillgänglig på internet:
<https://www.unt.se/.../deb.../laga-kunskaper-en-fara-4926498.aspx> [Hämtad: 2018-11-23]

SFS 2009:600 *Språklagen*. Stockholm: Kulturdepartementet. Tillgänglig på internet:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet. Tillgänglig på internet:
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724

Simard, D & Wong, W (2004). Language awareness and its multiple possibilities for the L2 Classroom. *Foreign Language Annals*, 37(1). Ss.96-110.
doi: 10.1111/j.1944-9720.2004.tb02177.x

Skolverket (2018) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på internet:
<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3975>[Hämtad: 2018-10-07]

Språkrådet, Länsstyrelsen i Stockholms län & Sametinget (2015). *Nationella minoriteter 2015: allmänhetens kunskap om och attityd till de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken*. Institutet för språk och folkminnen. Länsstyrelsen Stockholm. Tillgänglig på internet:
<http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.c17e514db30bb2a84f8/1529494070874/Nationella%20minoriteter%202015%20-%20rapport.pdf> [Hämtad: 2018-11-11]

UNICEF Sverige 2008: *Handbok om barnkonventionen*. Tillgänglig på internet:
http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/080125/81db21f2994036a27e03853acd679b7/Handbok%20om%20barnkonventionen%20-%20UNICEF.pdf [Hämtad: 2018-11-23]

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig på internet:
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [Hämtad: 2018-11-21]

BILAGOR

Bilaga 1

Enkät om minoritetsspråk

Syftet med enkätundersökningen är att få kunskap om hur stor kännedom elever i högstadiet har om Sveriges nationella minoritetsspråk. Dina svar är anonyma och kan inte kopplas till dig på något sätt. Du har även rätt att avbryta din medverkan i denna enkätstudie när du vill.

Nedan följer frågor om dig och din kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk.

1. Är du Tjej Kille Annat
2. Vilken årskurs går du i? 7 9
3. Känner du till Sveriges nationella minoritetsspråk? Ja Nej
4. Om du svarat ja på fråga 3. Var har du fått kännedom om Sveriges nationella minoritetsspråk?
Skolan Hemmet Kompisar TV Internet

5. Känner du någon person som talar något av de nedanstående minoritetsspråken?

Finska	☐ Ja	☐ Nej
Romani	☐ Ja	☐ Nej
Tornedalsfinska	☐ Ja	☐ Nej
Samiska	☐ Ja	☐ Nej
Jiddisch	☐ Ja	☐ Nej

6. Talar du något av Sveriges nationella minoritetsspråk? Ja Nej

7. Vilken kännedom har du om Sveriges nationella minoritetsspråk?

- Mycket dåligt Ganska dålig Varken bra eller dåligt
Ganska bra Mycket bra

8. Att ha kunskap om Sveriges nationella minoritetsspråk är viktigt för mig

Instämmer inte alls 1 2 3 4 5 6 *Instämmer helt* 7

Nedan följer frågor om förvaltningskommuner för Sveriges nationella minoritetsspråk.

9. Känner du till om din kommun är en förvaltningskommun för något av de svenska nationella minoritetsspråken?

Ja det är den Nej det är den inte Vet inget om det

10. Känner du till att talare av Sveriges nationella minoritetsspråk har särskilda rättigheter?

Ja det gör jag Nej det gör jag inte

11. Vad anser du om att nationella minoritetsspråk får användas i kontakt med svenska myndigheter?

Inte alls bra Ganska bra Bra Mycket bra

12. Lagen om nationella minoriteter anger att en förvaltningskommun måste ha anställda som behärskar de nationella minoritetsspråken, för att talare av dessa språk ska kunna använda sitt språk med kommuner och myndigheter. Vad anser du om att det måste finnas anställda hos kommunen som behärskar de nationella minoritetsspråken?

Inte alls bra Ganska bra Bra Mycket bra

13. Vad anser du om att kommunen måste erbjuda barn- och äldreomsorg på Sveriges olika nationella minoritetsspråk?

Inte alls bra Ganska bra Bra Mycket bra

14. Finns det något mer som du anser att en förvaltningskommun borde erbjuda?

15. Det är bra att talare av Sveriges nationella minoritetsspråk har särskilda rättigheter

Instämmer inte alls *Instämmer helt*
1 2 3 4 5 6 7

Nedan följer frågor om undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk.

16. Tycker du att det skall undervisas om Sveriges nationella minoriteter och deras språk i skolan?

Ja Osäker Nej

17. I vilken årskurs tycker du att undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk borde starta?

Åk 4 Åk 5 Åk 6 Åk 7 Åk 8 Åk 9

18. I vilka ämnen tycker du att det borde undervisas om Sveriges nationella minoritetsspråk?

Svenska So Engelska Alla ämnen

19. Vill du vara snäll och motivera ditt svar på fråga 18?

20. Har du fått undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk? Ja Nej

21. I vilken utsträckning har du fått se filmer i skolan om Sveriges nationella minoritetsspråk?

Sällan Ibland Ofta

22. Skulle du vilja ha mer eller mindre undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk?

Mindre undervisning Bra som det är Mer undervisning

23. Nedan följer några påståenden om Sveriges nationella minoritetsspråk. Vi ber dig att ringa in den siffra som passar bäst in på din åsikt.

	<i>Instämmer inte alls</i>				<i>Instämmer helt</i>		
	1	2	3	4	5	6	7
Det är inte bra att Sverige har nationella Minoritetsspråk							
Det är bra att vi får undervisning om Sveriges nationella minoritetsspråk							
Det borde undervisas om de nationella minoritetsspråken i fler ämnen							
Det är inte viktigt att samhället ger stöd åt de nationella minoriteternas språk och kulturer							
Alla elever i skolan borde känna till Sveriges nationella minoritetsspråk							
Det är inte bra att det talas många språk i Sverige							
De nationella minoritetsspråken status i samhället borde stärkas							
Det är bra att diskutera attityder till språk i skolan							
Nationella minoritetsspråk borde inte finnas som språkval							
Det är bra att det finns förvaltningskommuner som							

främjar de nationella minoritetsspråken

1 2 3 4 5 6 7

Sveriges nationella minoritetsspråk borde finnas
med i kunskapskraven och inte bara i läroplanen

1 2 3 4 5 6 7

Är det något du vill tillägga om Sveriges nationella minoritetsspråk?

Tack för din medverkan! Erik Tordsson och Mona Motiei

Bilaga 2

Missivbrev

Till vårdnadshavare med barn på....

Vi heter Erik Tordsson och Mona Motiei och vi studerar termin sju på ämneslärarprogrammet 7-9 vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT. Denna termin skriver vi examensarbete där vi ska studera elevernas kännedom och attityder till Sveriges fem nationella minoritetsspråk. Fokus kommer ligga på elever i årskurs sju och nio som läser ämnet svenska. Syftet med studien är att bidra med kunskap och få en inblick i elevernas lärande kring det som står i läroplanen. Vi kommer utföra en enkätundersökning och kommer därför besöka skolan.

Det är viktigt att ni som vårdnadshavare vet att i vår studie utgår vi ifrån forskningsetiska principer.

- Enkäten är frivillig och respondenten (eleven) kan avbryta deltagandet när som helst.
- Enkäten kommer att vara anonym och inga identiteter används i studien.
- Studiens resultat kommer att behandlas med största varsamhet så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter tas del av deltagarna i studien kommer enbart användas för undersökningens syfte.

Studien kommer även endast presenteras på gruppnivå. Detta betyder att ingen enskild elev kan identifieras. För att kunna utföra studien behövs vårdnadshavares samtycke. Därför önskar vi att ni fyller i blanketten(finns på nästa sida) om eleven kan delta eller ej, för att sedan lämna till mentor eller klassföreståndare på skolan.

Har ni några frågor angående studien kan ni nå oss via email:

Erik Tordsson

s152595@hb.se

Mona Motiei

s153086@hb.se

Med vänliga hälsningar

Erik Tordsson & Mona Motiei

Bilaga 3.

Samtyckesblankett för vårdnadshavare

Jag/vi som vårdnadshavare har informerats om studien och tagit del av informationen kring de forskningsetiska principerna som studien vilar på. Jag/vi vet att studien är helt anonym och frivillig och kan avbrytas när som helst.

Var vänlig och ringa in ett alternativ.

JA, jag/vi samtycker till att mitt/vårt barn ska få delta i undersökningen.

NEJ, jag/vi samtycker INTE till att mitt/vårt barn ska få delta i undersökningen.

Barnets namn: _____

Datum: _____

Underskrift

Namnförtydligande

Underskrift

Namnförtydligande

HÖGSKOLAN I BORÅS